

УДК 37.01+37.04/373
DOI: 10.37026/2520-6427-2024-120-4-55-61

Дарина ГРЯНИК,
аспірантка кафедри педагогіки,
іноземної філології та перекладу
Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця,
м. Харків, Україна
ORCID: 0000-0002-2591-236X
e-mail: daryna_hrinyk@ukr.net

ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ КВАЛІМЕТРІЇ

Анотація. У статті теоретично обґрунтовано факторно-критеріальну модель оцінювання рівня сформованості інклюзивної компетентності вчителя закладу загальної середньої освіти. Модель розроблено на основі чинних нормативних вимог, теоретичних напрацювань і практичного досвіду автора. Її використання дозволяє провести комплексну оцінку інклюзивної компетентності вчителів закладів ЗСО, що підсилює її актуальність для практиків. Із метою обґрунтування моделі проведено теоретичний аналіз значної кількості наукових джерел за цією тематикою, що дозволило виявити прогалини у дослідженнях щодо вимірювання рівня сформованості інклюзивної компетентності вчителів закладів ЗСО. Розроблену факторно-критеріальну модель представлено п'ятьма факторами: психологічна готовність та соціальна компетентність; професійні знання; професійні вміння та навички; професійно важливі якості; емоційна сенситивність та етична компетентність. Основну увагу зацентовано на окремих аспектах інклюзивної компетентності шляхом визначення конкретних критеріїв у межах кожного фактору. Експертною групою визначено вагомність кожного

критерію у межах факторів.

Представлена в роботі модель розглядається як основа для вимірювання інклюзивної компетентності вчителя закладу ЗСО на контрольно-оцінному етапі розробленої автором технології формування інклюзивної компетентності. Представлені в роботі матеріали розроблені з урахуванням вимог Концепції Нової української школи. Модель оцінювання рівня сформованості інклюзивної компетентності вчителя закладу загальної середньої освіти рекомендується використовувати в процесі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, що поліпшить їхню інтегральну професійну компетентність та сприятиме якості надання відповідних освітніх послуг у закладі ЗСО. Представлена в роботі модель була апробована в процесі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів у межах проекту «Professional Development» і отримала схвалення з боку вчителів-практиків.

Ключові слова: оцінювання, фактор, критерій, інклюзивна компетентність, факторно-критеріальна модель, інклюзивне навчання, заклад загальної середньої освіти, діти з особливими освітніми потребами.

Daryna HRIANYK,
PhD student of the Department of Pedagogy,
Foreign Philology and Translation,
Simon Kuznets Kharkiv National
University of Economics,
Kharkiv, Ukraine
ORCID: 0000-0002-2591-236X
e-mail: daryna_hrinyk@ukr.net

ASSESSMENT OF THE LEVEL OF FORMATION OF INCLUSIVE COMPETENCE OF A TEACHER OF A GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTION BY MEANS OF QUALIMETRY

Abstract. The article theoretically justifies the factor and criterion model of assessment of the level of formation of inclusive competence of a teacher of a general secondary education institution. The model is developed based on the current normative requirements, theoretical developments

and practical experience of the author. Its use allows for a comprehensive assessment of the inclusive competence of GSEI teachers, which increases its significance for practitioners. To justify the model, a theoretical analysis of a significant number of scientific sources on this topic was

conducted, which allowed us to identify gaps in research regarding the measurement of the level of formation of inclusive competence of GSEI teachers. The developed factor and criterion model is represented by five factors: «Psychological Readiness and Social Competence»; «Professional Knowledge»; «Professional Skills and Abilities»; «Professionally Important Qualities»; «Emotional Sensitivity and Ethical Competence». The main focus is on certain aspects of inclusive competence by identifying specific criteria within each factor. The expert group determined the importance of each criterion within the factors.

The model presented in this article is considered as a basis for measuring the inclusive competence of a GSEI teacher at the control and assessment stage of the technology for the formation of inclusive competence of a GSEI teacher developed by the author. The materials presented in this paper are developed taking into account the requirements of the Concept of the New Ukrainian School. The model for assessing the level of formation of inclusive competence of a teacher of a general secondary education institution is recommended to be used in the process of professional development of teaching staff, which will improve their integral professional competence and contribute to the quality of provision of relevant educational services in GSEI. The model presented in this paper was evaluated in the process of professional development of teaching staff within the framework of the Professional Development project and received approval from practitioners.

Key words: assessment, factor, criterion, inclusive competence, factor-criterion model, inclusive education, general secondary education institution, children with special educational needs.

Постановка проблеми. Сьогодні впровадження практики інклюзивного навчання є одним із важливих аспектів функціонування системи загальної середньої освіти в Україні, що зумовлює необхідність перегляду вимог до професійної компетентності вчителя за цим напрямом. Виходячи із вимог Професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти», 2024), важливим аспектом професійної підготовки вчителів є формування саме інклюзивної компетентності, складовими якої є низка факторів щодо роботи з дітьми з особливими освітніми потребами (далі – ООП). Проте, ми виходили з того, що оцінювання сформованості інклюзивної компетентності вчителя є складним процесом за відсутності чітких факторів і критеріїв. Існуючі сьогодні методики оцінювання мають значний недолік, а саме: не охоплюють усього спектру необхідних факторів, що забезпечують ефективне функціонування інклюзивного середовища закладу загальної середньої освіти (далі – закладу ЗСО).

Отже, враховуючи зазначене вище, виникає потреба у розробленні інструментарію з метою кількісної оцінки сформованості інклюзивної компетентності вчителя, що дозволить з'ясувати якість надання відповідної послуги у закладі ЗСО. На нашу думку, саме кваліметричний метод дає змогу комплексно та об'єктивно оцінити зазначену компетентність. Отже, проблема полягає у розробці засобу оцінювання

інклюзивної компетентності на засадах кваліметричного підходу, який містив би усі аспекти, необхідні для роботи з дітьми з ООП та сприяв підвищенню рівня професійної підготовки педагога.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Стрімкий розвиток освітньої галузі зумовлює важливість застосування кваліметричного підходу у педагогічних дослідженнях. Зокрема, питання кваліметрії висвітлено у напрацюваннях таких науковців, як: Г. Єльнікова, З. Рябова, Г. Дмитренко, О. Касьянова, В. Лунячек, Г. Полякова, Н. Рубан, О. Ануфрієва, В. Олійник та інші.

Зокрема, Г. Єльнікова зазначає, що завдяки кваліметричному підходу можна кількісно оцінити якісні характеристики предметів чи процесів. Важливою складовою педагогічної кваліметрії є педагогічна експертиза з метою отримання експертного судження для подальшого опрацювання, а основною методикою прийнято вважати групову експертну оцінку (Єльнікова, 2011). Г. Дмитренко, О. Ануфрієва, Т. Бурлаєнко та В. Медвідь у своєму посібнику відображають процес оцінювання якості освітнього процесу як одну із ключових проблем сучасної теорії та практики, повідомляючи, що саме завдяки цьому педагогічна кваліметрія виокремилась у самостійний науковий напрям. Актуальність вирішення цієї проблеми підкріплюється відсутністю системного підходу до оцінних процедур. Основним завданням педагогічної кваліметрії, на думку авторів, є пошук необхідних методів виявлення та доведення цілей до всіх учасників освітнього процесу через можливість вимірювання їхньої діяльності (Дмитренко, Ануфрієва, 2016). Водночас З. Рябова у статті «Кваліметричний підхід до оцінювання якості освітніх послуг» також наголошує на важливості використання кваліметричного методу у педагогічних дослідженнях, зокрема застосуванні факторно-критеріальних моделей, називаючи їх «інструментарієм оцінювання стану об'єкта». Автор вважає, що важливим аспектом є порівняння запропонованої моделі з реальним станом об'єкта та вироблення у результаті цього оціночних суджень (Рябова, 2018). Звертаючись до праць В. Лунячека, О. Нечуйвітер та Н. Рубан, які здійснюють наукові пошуки у сфері професійної підготовки фахівців з інтелектуальної власності, розглядаючи, зокрема, питання сформованості компетентності у сфері охорони й захисту інтелектуальної власності у працівників закладів загальної середньої та вищої освіти, констатуємо широке використання факторно-критеріальних моделей для представлення об'єкта дослідження, що у черговий раз підкреслює доцільність застосування означеного методу у педагогічній галузі (Лунячек, Нечуйвітер, Рубан, 2020; Лунячек, Рубан, Кулик, 2021).

З огляду на зазначене вище, можемо стверджувати, що кваліметричні методи набули широкого розповсюдження у дослідженнях, що стосуються освітньої сфери. Зокрема, створення факторно-критеріальних моделей для виявлення рівня прояву тієї чи іншої компетентності є актуальним та необхідним. У зв'язку з цим наголосимо, що сьогодні важливим та своєчасним напрямом досліджень є розробка факторно-критеріальної моделі з метою оцінювання інклюзивної

компетентності вчителів закладів ЗСО, зважаючи на стрімке впровадження інклюзивного навчання.

Метою статті є теоретичне обґрунтування факторно-критеріальної моделі оцінювання сформованості інклюзивної компетентності вчителя закладу ЗСО як інструменту вимірювання сформованості інклюзивної компетентності вчителя закладу ЗСО.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року, сучасна освіта повинна забезпечувати отримання життєвих компетентностей та гармонійний розвиток людини як особистості. Зауважимо, що у цьому документі також зазначено, що однією з глобальних цілей сталого розвитку на період до 2030 року є забезпечення

всеохоплюючої та справедливої якісної освіти (Національна стратегія, 2024). Водночас Закон України «Про освіту» гарантує, що діти з ООП мають право безкоштовно навчатися у всіх державних і комунальних закладах освіти (Закон України «Про освіту», 2017). Відповідно постає питання про рівень сформованості інклюзивної компетентності вчителів закладів ЗСО, які мають забезпечити якісний освітній процес для всіх здобувачів, включаючи учнів з ООП.

Зважаючи на це та в контексті предмета нашого дослідження, нами розроблено представлену нижче факторно-критеріальну модель «Оцінка рівня сформованості інклюзивної компетентності вчителя закладу загальної середньої освіти» (див. табл.).

Таблиця

**Факторно-критеріальна модель
«Оцінка рівня сформованості інклюзивної компетентності
вчителя закладу загальної середньої освіти»**

Параметр Рзаг – інклюзивна компетентність вчителя закладу ЗСО						
Фактор	ai	Критерії оцінки факторів (j= 1, 2, 3 .....)	Вагомість критерію bij	Значення критерію Kij	Часткова оцінка фактору	Часткова оцінка критерію
1	2	3	4	5	6	7
1. Психологічна готовність та соціальна компетентність	0,2	1. Потреба у спілкуванні зі стейкхолдерами	0,3			
		2. Спроможність оволодівати спеціальними педагогічними компетентностями	0,3			
		3. Здатність до корекційно-виховної діяльності	0,2			
		4. Здатність до саморозвитку і педагогічних досліджень	0,2			
2. Професійні знання	0,2	1. Володіння спеціальними знаннями про особливості розвитку дітей з ООП та методами роботи з ними	0,3			
		2. Володіння корекційними методиками	0,3			
		3. Володіння знаннями про анатомо-фізіологічний розвиток дітей з ООП	0,2			
		4. Володіння загальними знаннями з педагогіки і психології	0,2			
3. Професійні вміння та навички	0,2	1. Володіння орієнтаційно-прогностичними вміннями	0,2			
		2. Здатність до конструктивно-проектувальної діяльності	0,2			
		3. Організаційні здібності	0,2			
		4. Здатність до командної роботи	0,2			
		5. Здатність до оцінювання та аналізу індивідуальних освітніх потреб	0,2			
4. Професійно важливі якості	0,2	1. Володіння педагогічною майстерністю	0,4			
		2. Загальна освіченість	0,2			
		3. Відчуття педагогічного такту	0,2			
		4. Здатність до самопрезентації	0,2			
5. Емоційна сенситивність та етична компетентність	0,2	1. Емоційна виразність особистості вчителя	0,4			
		2. Здатність до емпатії	0,3			
		3. Спроможність дотримання етичних норм	0,3			

У процесі розробки факторно-критеріальної моделі було виділено п'ять факторів, що охоплюють усі аспекти інклюзивної компетентності вчителя закладу ЗСО, а саме: психологічна готовність та соціальна компетентність; професійні знання; професійні вміння та навички; професійно важливі якості; емоційна сенситивність та етична компетентність. Також за методом Делфі (метод експертної оцінки) експертною групою було визначено вагомість кожного фактору з коефіцієнтом вагомості 0,2 та прийнято рішення щодо їхньої рівноцінності у представленій моделі. Зазначимо, що критерії за кожним фактором проранжовано за вагомістю, згідно з думкою фахівців, за низхідним принципом (від найбільш значимого до критерію з найменшою значущістю).

Нижче деталізуємо змістовне наповнення факторів і критеріїв у представленій моделі, що дозволить відстежити логіку її створення. Отже, фактор «**психосоціальна готовність та соціальна компетентність**» можна пояснити так: звертаючись до однієї із праць Н. Павлик, зазначимо, що психологічна готовність визначається як «сполучення стійкої педагогічної мотивації та здатності вчителя до здійснення педагогічної творчості» (Павлик, 2021, с. 8). Соціальну компетентність визначимо як соціальну дійсність, синтез особистісних рис, знань, умінь, навичок, що забезпечують успішне виконання соціальних ролей; здатність діяти конгруентно ситуації (Докторович, 2009). Відповідно до визначення сутності фактору нами було сформовано чотири критерії для проведення оцінки в його межах:

1) потреба у спілкуванні зі стейкхолдерами (0,3) – ґрунтується на прагненні і здатності до ефектної взаємодії з батьками, мультидисциплінарною командою супроводу дітей з ООП, соціальними службами для забезпечення індивідуальної підтримки учнів та передусім у прийнятті рішень, а також ініціативності вчителя у комунікаціях та здатності будувати конструктивний діалог;

2) спроможність оволодівати спеціальними педагогічними компетентностями (0,3) – виявляється у знаннях основ інклюзивної освіти, нормативно-правового забезпечення інклюзивного навчання, сучасних методик освіти та супроводу учнів з ООП, що забезпечує виконання професійних обов'язків на високому рівні;

3) здатність до корекційно-виховної діяльності (0,2) – реалізація корекційних та виховних заходів у освітньому процесі з урахуванням індивідуальних особливостей, потреб та можливостей учнів, вміння створювати сприятливе середовище навчання, здатність до корекції поведінки, використання адаптивних методів виховання, гнучкість у підходах;

4) здатність до саморозвитку і педагогічних досліджень (0,2) – базується на прагненні до регулярного самовдосконалення (освіта впродовж життя), здатності критично оцінювати власний досвід, оволодівати методологією педагогічних досліджень, застосуванні наукових підходів у практиці вчителства, використанні сучасних інформаційних ресурсів, упровадженні інновацій в інклюзивне навчання, здатності до рефлексії, співпраці з освітньою спільнотою.

Отже, означений фактор із визначеними критеріями є важливим для ефективного функціонування інклюзивного середовища, оскільки інтегрує мотиваційний та соціальний аспект діяльності педагога, зумовлюючи успішне виконання професійних функцій.

До фактора «**професійні знання**» нами включено наступні критерії, що детальніше розкривають його зміст:

1) володіння спеціальними знаннями про особливості розвитку дітей з ООП (0,3) – здатність розуміти унікальність потреб та характеристики розвитку учнів з ООП, розуміння основних типів порушень розвитку (сенсорні, когнітивні, фізичні, емоційні, поведінкові тощо), оволодіння методами роботи з ними;

2) володіння корекційними методиками (0,3) – здатність застосовувати спеціальні методики та інструменти для корекції розвитку та навчання дітей з ООП, варіювати психокорекційні підходи, впроваджувати технології сенсорної інтеграції, забезпечувати первинну логопедичну діагностику та корекцію тощо;

3) володіння загальними знаннями з педагогіки і психології (0,2) – знання психолого-педагогічних основ, включаючи загальні підходи та теорії розвитку, навчання і виховання здобувачів освіти з ООП;

4) володіння знаннями про анатомо-фізіологічний розвиток дітей з ООП (0,2) – поінформованість про сенсорні, когнітивні та моторні обмеження.

Зважаючи на зазначене вище, ми дійшли висновку, що цей фактор, який відображає межі професійних знань учителя закладу ЗСО з інклюзивною формою навчання є фундаментальною передумовою виконання професійної діяльності педагога, забезпечуючи інформаційне поле щодо інклюзії.

У межах фактора «**професійні вміння та навички**» виділено п'ять критеріїв, які є рівноцінними між собою із коефіцієнтом значимості 0,2:

1) володіння орієнтаційно-прогностичними вміннями – планування індивідуального розвитку учнів, проектування освітнього процесу згідно з особливостями розвитку та потреб учнів, прогнозування навчальних досягнень, гнучкість у планування корекційно-виховної роботи;

2) здатність до конструктивно-проектувальної діяльності – спроможність визначати освітні цілі та пріоритети, розробка педагогічних проєктів, навчальних матеріалів і методик, моделювання ситуацій навчання та виховання, адаптація підходів відповідно до ситуації;

3) організаційні здібності – вміння організувати освітній простір інклюзивного класу з урахуванням різноманітності здібностей учнів, гнучкість у реагуванні на зміни, вміння налаштовувати позитивний психоемоційний фон, здатність до регуляції поведінки та діяльності учнів;

4) здатність до командної роботи – навички ефектної співпраці у мультидисциплінарній команді з метою створення підтримуючого середовища для учнів з ООП;

5) здатність до оцінювання та аналізу індивідуальних освітніх потреб – навички проведення діагностичних заходів з метою розуміння необхідної підтримки і ресурсів, оцінка прогресу і результатів

навчання учнів з ООП, регулярна переоцінка та корекція підходів.

Зауважимо, що відповідність представленим критеріям сприятиме підвищенню якості навчання та забезпечить цілеспрямовану підтримку розвитку учнів з ООП, а також забезпечить індивідуально орієнтоване освітнє середовище, в якому кожен учень матиме змогу розвиватись відповідно до власних можливостей і потреб.

У процесі розробки факторно-критеріальної моделі у межах фактора **«професійно важливі якості»** ми виділили п'ять критеріїв:

1) **володіння педагогічною майстерністю (0,4)** – передбачає високий рівень професійної самосвідомості, здатність легко реалізовувати професійну діяльність, уміння втримувати клас та керувати учнівською аудиторією, розвинені комунікативні здібності, інтуїція, креативність у діяльності;

2) **загальна освіченість (0,2)** – наявність широкого кругозору, глибокі знання сучасних освітніх підходів, ерудованість та базові знання основних наук та дисциплін, обізнаність у питаннях культури і суспільства;

3) **відчуття педагогічного такту (0,2)** – відображає здатність діяти з повагою та уважністю до особистості учня, знаходити підхід, враховуючи індивідуальні потреби та, дотримуючись особистісних меж, вибудовувати стосунки на основі довіри, а також коректність у комунікації та дозування вимогливості;

4) **здатність до самопрезентації (0,2)** – уміння демонструвати власні педагогічні досягнення, представляти професійну діяльність у педагогічному середовищі та серед інших стейкхолдерів із метою створення позитивного іміджу, емоційна та візуальна привабливість особистості вчителя, володіння вербальними і невербальними техніками комунікації.

Отже, відповідність критеріям за означеним фактором сприятиме напрацюванню багатогранності та ґрунтовності знань учнів через особистість учителя, необхідних для розвитку здобувачів освіти у різних аспектах життєдіяльності, формуючи також широту світосприйняття ними передбаченого програмою матеріалу.

Завершує факторно-критеріальну модель фактор **«емоційна сенситивність та етична компетентність»**. Із метою детальнішого висвітлення вкладаєного сенсу до цього фактору вважаємо за необхідне окремо розкрити поняття «емоційна сенситивність» та «етична компетентність». За визначенням у «Словнику української мови», «сенситивний» – чутливий (Словник української мови, 1978, с.125), відповідно, під емоційною сенситивністю маємо на увазі емоційну чутливість учителя. Ґрунтуючись на попередніх наших дослідженнях (Гряник, 2023), «етичну компетентність» визначаємо як сукупність знань, умінь, навичок та професійно важливих якостей, необхідних у дотриманні принципів, норм, правил, що регулюють поведінку педагога на основі загальнолюдських моральних цінностей. Останній фактор передбачає наявність трьох критеріїв:

1) **емоційна виразність особистості вчителя (0,4)** – здатність передавати власний емоційний

стан, встановлювати емоційний контакт з дітьми, адаптувати свої дії відповідно до емоційного забарвлення комунікації, а також зумовлює емоційну регуляцію вчителя;

2) **здатність до емпатії (0,2)** – розуміння емоційного стану учнів, співпереживання та співчуття, емоційна підтримка;

3) **спроможність дотримання етичних норм (0,2)** – здатність діяти за етичними принципами (Гряник, 2020), поважати індивідуальність та неповторність кожної особистості, дотримуватися конфіденційності у роботі з дітьми. Відповідність критеріїв у межах цього фактору дозволить забезпечити сприятливе середовище спілкування, відіграватиме важливу роль у мотивуванні учнів, а також сприятиме підкріпленню емоційних зв'язків з учнівським колективом, не порушуючи особистих кордонів жодного з учасників комунікації.

Висновки. Зважаючи на викладене вище, нами було зроблено такі висновки:

1. Проведений теоретичний аналіз наукових джерел свідчить, що факторно-критеріальне моделювання є важливим напрямом педагогічних досліджень. Водночас нами було з'ясовано наявність певних прогалин у застосуванні цього методу, зокрема, для вимірювання ступеня сформованості інклюзивної компетентності вчителя закладу ЗСО.

2. Розробка інструментарію для оцінки сформованості інклюзивної компетентності вчителя закладу ЗСО є на часі; розроблена модель є зручною у використанні та може слугувати дієвим інструментом для вимірювання інклюзивної компетентності вчителя закладу ЗСО, у тому числі використовуватися на контрольному етапі технології підготовки вчителя до роботи в інклюзивному середовищі.

3. У представлений роботі визначено п'ять ключових факторів факторно-критеріальної моделі, які дозволяють вперше комплексно виміряти засобами кваліметрії сформованість інклюзивної компетентності вчителя закладу ЗСО. Це такі фактори, як: психологічна готовність та соціальна компетентність; професійні знання; професійні вміння та навички; професійно важливі якості; емоційна сенситивність та етична компетентність. За експертним судженням фактори є рівноцінними між собою та мають коефіцієнт вагомості 0,2. За кожним фактором розроблено відповідні критерії, вагомість яких варіюється в межах кожного фактора.

4. Розроблена факторно-критеріальна модель «Оцінювання рівня сформованості інклюзивної компетентності вчителя закладу ЗСО», завдяки деталізації окремих аспектів, поліпшить процес формування інклюзивної компетентності вчителя, що суттєво вплине на формування інклюзивного середовища в закладі освіти і якість надання відповідних освітніх послуг.

Перспективами подальших досліджень є впровадження теоретично обґрунтованої моделі оцінювання інклюзивної компетентності вчителя у практику через процедури підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти»: наказ Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 № 1225. URL: <https://mon.gov.ua/npa/prozatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity> (дата звернення: 03.09.2024).

Сльникова, Г. В. (2011). Технологія інструментарію кількісного вимірювання якості освіти в навчальному закладі. Якість освіти (управлінський аспект). С. 8–25. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/6922/> (дата звернення: 03.09.2024).

Дмитренко, Г., Ануфрієва, О., Бурлаєнко, Т., Медвідь, В. (2016). Кваліметрія в управлінні: гуманістичний контекст: навчальний посібник. Київ: Аграрна освіта. URL: https://lib.iitta.gov.ua/714126/1/Посібник%20Кваліметрія_13.09.2016docx.pdf (дата звернення: 03.09.2024).

Рябова, З. В. (2018). Кваліметричний підхід до оцінювання якості освітніх послуг. *Адаптивне управління: теорія і практика*. № 5 (9). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/adupped_2018_5_10 (дата звернення: 05.09.2024).

Луначек, В., Нечуйвітер, О., Рубан, Н. (2020). Оцінювання сформованості компетентності у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності у викладачів ЗВО засобами кваліметрії. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. № 68. С. 14–22.

Луначек, В. Е., Рубан, Н. П., Кулик, Т. В. (2021). Компетентнісна модель як інструмент поліпшення якості професійної підготовки випускника магістратури за освітньо-професійною програмою «Управління соціальним закладом» (спеціальність 073 «Менеджмент»). *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. № 70. URL: https://www.researchgate.net/publication/366425866_KOMPETENTNISNA_MODEL_AK_INSTRUMENT_POLIPSENNIA_AKOSTI_PROFESIINOI_PIDGOTOVKI_VIPUSKNIKA_MAGISTRATURI_ZA_OSVITNO-PROFESIINOI_PROGRAMOU_UPRAVLINNA_SOCIALNIM_ZAKLADOM_SPECIALNIST_073_MENEDZMENT (дата звернення: 07.09.2024).

Національна стратегія розвитку інклюзивного навчання в Україні на період до 2029 року. (2024). URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-natsionalnoi-stratehii-rozvytku-inkliuzyvnoho-navchannia-na-period-do-2029-roku-ta-zatverdzhennia-operatsiinoho-planu-zakhodiv-z-ii-realizatsii-na-20242026-roky-527r-070624> (дата звернення: 07.09.2024).

Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 03.09.2024).

Павлик, Н. В. (2021). Особливості психологічної готовності сучасного педагога до творчої професійної діяльності в умовах нової української школи: наук.-аналіт. доп. *Педагогічна думка*. Київ: Нац. акад. пед. наук України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих ім. Івана Зязюна НАПН України. 23 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/724289/1/%D0%9D%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE-%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%8C%20%D0%9F%D1%81.%20%D0%B3%D0%BE%D1%82.%20%28%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B2.%29.pdf> (дата звернення: 11.09.2023).

Докторович, М. (2009). Соціальна компетентність як наукова проблема. *Психологія і суспільство*. № 3. С. 144–147.

URL: <https://pis.wunu.edu.ua/index.php/uapis/article/view/423> (дата звернення: 11.09.2024).

Словник української мови: в 11 т. (1978) / за ред. І. К. Білодіда; АН УРСР, Інститут мовознавства. Київ: Наукова думка. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001610> (дата звернення: 11.09.2024).

Грянник, Д. О. (2023). Етичні проблеми у створенні інклюзивного середовища закладу загальної середньої освіти. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. С. 82–91.

REFERENCES

Profesiinyi standart «Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity» [Professional standard «Teacher of a general secondary education institution»]: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 29.08.2024 № 1225 (2024). URL: <https://mon.gov.ua/npa/prozatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity> (data zvernennia: 03.09.2024). [in Ukrainian].

Ielnykova, H. V. (2011). Tekhnolohiia instrumentariu kilkisnoho vymiriuvannia yakosti osvity v navchalnomu zakladi [Technology of tools for quantitative measurement of the quality of education in an educational institution]. *Iakist osvity (upravlinskyi aspekt)*. S. 8–25. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/6922/> (data zvernennia: 03.09.2024). [in Ukrainian].

Dmytrenko, H., Anufriieva, O., Burlaienko, T., Medvid, V. (2016). Kvalimetriia v upravlinni: humanistychnyi kontekst [Qualimetrics in management: a humanistic context]: navchalnyi posibnyk. Kyiv: Ahrama osvita. URL: https://lib.iitta.gov.ua/714126/1/Посібник%20Кваліметрія_13.09.2016docx.pdf (data zvernennia: 03.09.2024). [in Ukrainian].

Riabova, Z. V. (2018). Kvalimetrychnyi pidkhd do otsiniuvannia yakosti osvitnikh posluh [A qualimetric approach to assessing the quality of educational services]. *Adaptyvne upravlinnia: teoriia i praktyka*. № 5 (9). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/adupped_2018_5_10 (data zvernennia: 05.09.2024). [in Ukrainian].

Luniachek, V., Nechuiviter, O., Ruban, N. (2020). Otsiniuvannia sformovanosti kompetentnosti u sferi okhorony i zakhystu prav intelektualnoi vlasnosti u vykladachiv ZVO zasobamy kvalimetrii [Assessment of the Formation of Competence in the Field of Protection and Enforcement of Intellectual Property Rights in Higher Education Teachers by Means of Qualimetrics]. *Problemy inzhenerno-pedahohichnoi osvity*. № 68. S. 14–22. [in Ukrainian].

Luniachek, V. E., Ruban, N. P., Kulyk, T. V. (2021). Kompetentnisna model, yak instrument polipshennia yakosti profesii noi pidhotovky vypusknika mahistratury za osvitno-profesiinoiu prohramoiu «Upravlinnia sotsialnym zakladom» (spetsialnist 073 «Menedzhment») [Competence model as a tool for improving the quality of professional training of a master's graduate in the educational and professional programme «Management» of a social institution]. *Problemy inzhenerno-pedahohichnoi osvity*. № 70. S. 5–22. URL: https://www.researchgate.net/publication/366425866_KOMPETENTNISNA_MODEL_AK_INSTRUMENT_POLIPSENNIA_AKOSTI_PROFESIINOI_PIDGOTOVKI_VIPUSKNIKA_MAGISTRATURI_ZA_OSVITNO-PROFESIINOI_PROGRAMOU_UPRAVLINNA_SOCIALNIM_ZAKLADOM_SPECIALNIST_073_MENEDZMENT (data zvernennia: 07.09.2024). [in Ukrainian].

Natsionalna stratehiia rozvytku inkliuzyvnoho navchannia v Ukraini na period do 2029 roku. (2024). URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-natsionalnoi-stratehii-rozvytku-inkliuzyvnoho-navchannia-na-period-do-2029-roku-ta-zatverdzhennia-operatsiinoho-planu-zakhodiv-z-ii-realizatsii-na>

20242026-roky-527r-070624 (data zvernennia: 07.09.2024). [in Ukrainian].

Pro osvitu: Zakon Ukrainy [On education: Law of Ukraine] vid 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (data zvernennia: 03.09.2024). [in Ukrainian].

Pavlyk, N. V. (2021). Osoblyvosti psykholohichnoi hotovnosti suchasnoho pedahoha do tvorchoi profesiinoi diialnosti v umovakh novoi ukrainskoi shkoly: nauk.-analit. dop [Peculiarities of psychological readiness of a modern teacher for creative professional activity in the conditions of the new Ukrainian school: a scientific and analytical report]. *Pedahohichna dumka*. Kyiv: Nats. akad. ped. nauk Ukrainy, In-t pedahohichnoi osvity i osvity doroslykh im. Ivana Ziaziuna NAPN Ukrainy. 23 s. URL: <https://lib.iit-ta.gov.ua/id/eprint/724289/1/%D0%9D%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE-%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%8C%20>

%D0%9F%D1%81.%20%D0%B3%D0%BE%D1%82.%20%D0%28%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B2.%29.pdf (data zvernennia: 10.09.2024). [in Ukrainian].

Doktorovych, M. (2009). Sotsialna kompetentnist yak naukova problema [Social competence as a scientific issue]. *Psykhohiia i suspilstvo*. № 3. S. 144-147. URL: <https://pis.wunu.edu.ua/index.php/uapis/article/view/423> (data zvernennia: 11.09.2024). [in Ukrainian].

Slovyuk ukrainskoi movy: v 11 t. [Dictionary of the Ukrainian Language: in 11 volumes]. (1978) / za red. I. K. Bilodida; AN URSR, Instytut movoznavstva. Kyiv: Naukova dumka. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001610> (data zvernennia: 11.09.2024). [in Ukrainian].

Hrianyk, D. O. (2023). Etychni problemy u stvorenni inkluzyvnoho seredovyscha zakladu zahalnoi serednoi osvity [Ethical issues in creating an inclusive environment of a general secondary education institution]. *Problemy inzhenerno-pedahohichnoi osvity*. S. 82–91. [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції: 14.11.2024

УДК 37.09:159.922.7

DOI: 10.37026/2520-6427-2024-120-4-61-66

Тетяна КОВБАСЮК,

кандидат педагогічних наук,

завідувач кафедри психології

та інклюзивної освіти

Рівненського обласного інституту

післядипломної педагогічної освіти,

м. Рівне, Україна

ORCID: 0000-0003-4551-3494

e-mail: kovbasyukt1@ukr.net

СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ВНУТРІШНЬОЇ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ ДО НАВЧАННЯ: РОЛЬ ПОЗИТИВНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Анотація. У статті окреслюється внутрішня мотивація до навчання як фундаментальний чинник, що визначає ефективність освітнього процесу, впливає на рівень самостійності учнів та їхню здатність досягати вагомих результатів. Схарактеризовано, що в сучасній освіті, яка функціонує в умовах глобалізації, цифровізації та соціальних викликів, розвивається потреба у переосмисленні підходів до формування мотивації школярів. Актуалізується запит на методи, які не лише стимулюють учнів до навчальної діяльності, але й формують їхню здатність до саморегуляції та стійкої навчальної активності.

Актуальність дослідження полягає у необхідності подолання залежності школярів від зовнішніх мотиваторів, таких як оцінки, нагороди чи соціальне схвалення. Вона зумовлена також потребою адаптувати педагогічні методи до швидких змін інформаційного середовища, в якому живуть сучасні підлітки. Недостатність розроблених і апробованих методик, спрямованих на синхронний розвиток внутрішньої мотивації та навичок саморегуляції, є суттєвою проблемою, що вимагає комплексного підходу.

У статті розглядаються ефективні стратегії формування внутрішньої мотивації до навчання серед учнів підліткового віку через використання принципів позитивної педагогіки. Особливий акцент зроблено на практичних методах розвитку саморегуляції та їхньому впливі на навчальну активність школярів. У роботі узагальнюється теоретичний і практичний досвід дослідників (2020–2024 рр.), аналізуються актуальні наукові підходи, а також запропоновано конкретні педагогічні стратегії, що мають доказову базу ефективності.

Дослідження не лише сприяє розумінню механізмів мотивації підлітків, але й окреслює перспективи вдосконалення освітніх практик у контексті позитивної педагогіки. Основна увага приділяється створенню умов, за яких учні зможуть розвивати самостійність, усвідомленість і відповідальність за власне навчання, що є необхідними компетенціями для успішного функціонування у суспільстві XXI століття.

Ключові слова: мотивація, внутрішня мотивація, саморегуляція, навчальна активність, позитивна педагогіка, підлітки, стратегії мотивації, освітні технології.